

RECENSIES

Het is een adembenemend relaas geworden. Bollen en Jansen, Bollen het meest, hebben het allemaal goed opgeschreven, zonder veel privé-émotie of pathos: de bevrijding (die in de Betuwe eigenlijk een bevrijding 'op termijn' zou blijken te zijn), dood en verderf, modder en kou, zinloze verwoesting, plunderingen (door de geallieerden!), vindingrijke regelaars, vriendschappen voor het leven, kerkdiensten en feesten. Al die rare vanzelfsprekendheden van een oorlog, met nadruk op de menselijke verhoudingen.

Hadden anderen, niet-betrokkenen, dit boek moeten schrijven? Zo gauw het over eigentijdse geschiedenis gaat, vereist een soort etiquette dat je zo'n vraag stelt. In dit geval, met dit koppel auteurs, moet het antwoord beslist ontkennend luiden.

Geen kritiek? Toch wel, en niet eens alleen maar op details, zoals waar de illegale schuilnaam 'Frits de Zwerver' wordt toegeschreven aan ds. Kuiper in plaats van ds. Slomp (149). Compositorisch zijn er zwakke plekken, bijvoorbeeld waar evacuatie-relazen geheel of gedeeltelijk worden gedoubleerd. De ondertitel 'kroniek' dekt niet steeds de chronologie, die hier en daar vervaagt achter een meer thematische (of ook anekdotische) aanpak. Bollen en Jansen hebben zich te gemakkelijk van de bijschriften bij de foto's afgemaakt. Ook is de annotatie slordig; dat is jammer, omdat nu onvoldoende recht wordt gedaan aan de enorme variëteit van bronnenmateriaal.

Maar ik moet redelijk blijven. 'Het Manneneiland' is niet bedoeld als een wetenschappelijke studie, maar in de eerste plaats als een boek waarin Betuwenaren die 1944-1945 hebben meegemaakt zich moeten herkennen. Dat zal wel lukken, denk ik. En daar blijft het niet bij: het bijzondere van dit boek - het eerste goede over deze episode - is dat het een veel grotere reikwijdte heeft gekregen zonder dat Jansen en Bollen zich ook maar enigszins op die pretentie beroemen. Menige 'vakhistoricus' zou graag een publikatie als deze op zijn naam hebben staan.

P.R.A. van Iddekinge

P.A. Veldheer, *Daar komen de Canadezen. De zegevierende opmars van het Eerste Canadese Legerkorps over de Veluwe naar West-Nederland in 1945* (Arnhem: Gijsbers en Van Loon, 1982, 227 blz., f 37,50, ISBN 90 6235 041 0).

De belangstelling van P.A. Veldheer, die al eerder samen met E. van der Weerd, *De slag om de Veluwe 1945* (Arnhem, 1981) schreef, gaat vooral uit naar de militaire aspecten van de bevrijding, waarbij hem dan in de eerste plaats de bevrijders fascineren: de eenheden van het Eerste Canadese Legerkorps, onder bevel van luitenant-generaal Charles Foulkes, op hun route vanuit de Betuwe en de Liemers over de Veluwe naar westelijk Nederland. (Tussen haakjes: de noordelijke provincies werden door divisies van het Tweede Canadese Legerkorps bevrijd. Daar schrijft Veldheer niet over).

Na het passeren van de IJssel en de nog onverwacht hevige gevechten ter verovering van Zutphen, Deventer en Arnhem ontmoetten de Canadezen - en Engelsen (in het bijzonder de bij het Eerste Korps ingedeelde Britse 49ste Infanteriedivisie, met het *Polar Bear*-embleem) - nog slechts incidenteel en op beperkte schaal tegenstand van betekenis. Zo'n zin laat zich gemakkelijk opschrijven, maar bijna altijd eisten die acties een tol aan doden en gewonden, bij Engelsen en Canadezen, natuurlijk bij de zich soms waanzinnig verzettende Duitsers, en helaas ook onder de Nederlandse burgerbevolking. Krijgskundig gezien, was de geallieerde opmars door Nederland niet meer zo spectaculair. Eind april stagneerden de operaties, in afwachting van de resultaten der inmiddels begonnen besprekingen over een wapenstilstand.

Veldheer besteedt maar drie van zijn vijftien hoofdstukken, nog geen 35 van de 228 bladzijden, aan dit overleg, dat, eerst in Achterveld en vervolgens in Wageningen, uiteindelijk tot de capitulatie van de Duitse strijdkrachten in Nederland zou leiden. Behalve natuurlijk geallieerden en Duitsers waren bij de onderhandelingen ook Nederlanders betrokken. De interessante rol die laatstgenoemden - onder anderen vertegenwoordigers van de illegaliteit en van het College van Vertrouwensmannen, prins Bernhard, ambtenaren van Haagse departementen - in dat rare niemandsland van eind april 1945 speelden, of krachtens mandaat moesten c.q. mochten spelen, vond ik in dit boek niet zo goed uit de verf komen. Misschien had ik dat in een werk met zoveel nadruk op het krijgsbedrijf ook niet mogen verwachten. Een paar fouten in persoonsnamen (zo heette bijvoorbeeld de representant van het Interkerkelijk Overleg A.J.Th van der Vlucht, en niet A.Th.L. v.d. Vlucht) brachten me, denk ik, van de wijs.

En dus ging ik eerst maar eens het later verschenen deel 10b, tweede helft van De Jongs geschiedwerk over Nederland in de tweede wereldoorlog helemaal lezen. Daarna vond ik het erg moeilijk weer aan het boek van Veldheer te beginnen.

Is dat dan zo slecht? Ach, nee. Vooral over de bevrijding van het Westen staan er heel interessante dingen in, die men ook bij De Jong vergeefs zal zoeken. Om iets te noemen: de aftocht van ruim 120.000(!) ontwapende Duitse militairen uit de Vesting Holland, via de Afsluitdijk, door Friesland en Drenthe, de grens over, is goed beschreven. En ook verder heeft Veldheer zich wat betreft de soldateske gebeurtenissen heel behoorlijk van zijn (zelf gekozen) taak gekweten. Wel vind ik dat hij veel te kwistig in de weer is geweest met allerlei geallieerde afkortingen, en vermoedelijk zullen de talrijke onvertaald gelaten militaire termen, veelal tussen aanhalingstekens, menige lezer boven de pet gaan. Dat Veldheer hier en daar bataljons en regimenten door elkaar haalt, verbaast mij. Volstrekt overbodig zijn de integrale teksten van proclamaties en gelegenheidstoespraken, of het complete programma, in het Engels, van de 'Victory Parade' in Den Haag. Dat de foto's slecht zijn afgedrukt, kan de auteur niet helpen, maar dat hij de herkomst niet verantwoordt, is een ernstige ommissie. De opgave van 'geraadpleegde bronnen', achterin het boek, lijkt veel toevalstreffers te bevatten. Tussen de klungelig beschreven titels (nota bene: Veldheer is werkzaam in een bibliotheek!) mis ik bijvoorbeeld het verouderde maar nog altijd bruikbare werk van Van Hilten, *Van capitulatie tot capitulatie*, en McKee's *The Race for the Rhine Bridges*. Jammer, het onderwerp was een beter boek waard geweest.

P.R.A. van Iddekinge

N.K.C. A. in 't Veld, *De zuivering van artsen en advocaten. Een bijdrage tot de geschiedschrijving van de zuivering van het vrije beroep* (Cahiers over Nederland en de tweede wereldoorlog V; Den Haag: Staatsuitgeverij, 1983, 134 blz., f 22,70, ISBN 90 1204 219 4).

De auteur heeft zich al eerder in deze serie, die wordt verzorgd door het RIOD, met de zuivering na de oorlog bezig gehouden - namelijk in deel I van deze reeks getiteld *De ervedraden voor de kunst en de zuivering van de kunstenaars*. De zuivering van Nederland na de bezetting is geen fraaie pagina in de vaderlandse geschiedenis geworden. De zuivering in veel sectoren van de maatschappij moet achteraf als mislukt worden beschouwd. Zo heeft de zuivering van kunstenaars soms aanleiding gegeven tot terechte spot. De vervolging van de collaboratie van het bedrijfsleven werd in opdracht van de minister van justitie Van Maarseveen op enkele gevallen na gestaakt, want het bedrijfsleven moest aan de slag. De zuivering van de rechterlijke macht - de Hoge Raad voorop - is een slepende zaak ge-